УКРАЇНСЬКА БІОГРАФІСТИКА

УДК 94–058.23(477.83–25=161.2)“18/19”

Олена Ганусин

ВОЛОДИМИР БАРВІНСЬКИЙ: ОБРАЗ ІНТЕЛІГЕНТА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ

У статті проаналізовано життя і діяльність громадсько-політичного діяча, публіциста, адвоката, літератора Володимира Барвінського (1850–1883 рр.) у контексті його приватних і повсякденних практик. У приватному житті відображаються погляди людини на навколишній світ, ставлення до дійсності (політичних, національних відносин), емоції, пошуки життєво важливих рішень, що визначали напрями її майбутньої діяльності. Приватне життя є невід’ємною частиною людського досвіду, що забезпечує культурно-історичний розвиток людини у просторі й часі.

Ключові слова: Володимир Барвінський, інтелігент, повсякдення, приватне життя, Галичина.

Упродовж останнього десятиліття в українській гуманітаристиці відбулися значні зміни методологічних підходів. На перший план вийшла мікроісторія або мікроісторії, які пропонують візії локальних мікросвітів. Мікроісторія змальовує не загальнокомлексний світ людських життів, а світ людини, сповнений конфліктів, дилем, емоцій, міжлюдських стосунків, правильних чи неправильних рішень, способи життя в малих групах чи окремих індивідів [4, с. 7]. Основним дослідницьким методом мікроісторії є просопографія, що займається пошуком, атрибуцією і зведенням біографічних даних, зовнішності, рис характеру й особистих якостей, родинних зв’язків, роду діяльності, кар’єри, різних життєвих обставин, осіб, що згадуються в історичних джерелах [38, с. 54]. Для мікроісторії основним при вивченні людини є міждисциплінарний підхід, який передбачає застосування методів і методик інших дисциплін (соціології, генеалогії, історичної психології, історії культури, історії літератури) [38, с. 50].

Образ українських інтелігентів XIX ст. у вітчизняних наукових наративах сформувався через призму результатів їх громадської, культурницької чи політичної діяльності, зокрема ідеї “служіння народу” як провідної у житті інтелігентів [3, с. 71]. Проте до уваги не брався приватний бік життя інтелігента, який наскрізно впливав на професійну і публічну сфери його діяльності.

Мета цієї статті – методами мікроісторії висвітлити різні аспекти приватного та повсякденного життя галицького публіциста, правника, літератора Володимира Барвінського.

Об’єктом дослідження у статті є особистість Барвінського.

Предметом – його стосунки з родинним і товариським оточенням, розуміння ним громадянського обов’язку. Під таким кутом зору в історіографії діяльність Володимира Барвінського не розглядалася.

Стаття написана переважно на матеріалах листування, спогадів і тогочасної публіцистики. В. Барвінський помер у молодому віці. Він не залишив особистих спогадів, утім написав автобіографічний роман “Скошений цвіт”, який є важливим джерелом до вивчення світогляду інтелігента. Чимало штрихів до образу В. Барвінського можна знайти у спогадах брата Олександра й сучасників та у матеріалах сімейного листування. Епістолярна спадщина родини Барвінських дала змогу побачити особливості їх сімейного середовища, практики особистих стосунків, організацію повсякдення. Важливими джерелами до вивчення приватного життя є матеріали періодичних видань (передусім часописів “Діло”, “Правда”) та публіцистика, які допомогли сформувати загальне тло суспільно-політичної дійсності тогочасної Галичини, зі всіма проблемами та уявленнями, в яких жив і працював В. Барвінський.

Володимир Барвінський народився 25 лютого 1850 р. у селі Шляхтинці (тепер с. Гніздичка) недалеко від Тернополя. Дитинство його проходило на плебанії, у патріархальній сім’ї греко-католицького священика Григорія Барвінського і Домініки (з Білинських). Тож виховання Володимира, його братів і сестер базувалося на принципах християнської моралі [1, с. 40]. Отець Григорій з дружиною, котрих “вдачу і запопадливість” Володимир описав у романі “Скошений цвіт”, були прикладами для дітей. В. Барвінський відзначив материне працелюбство, рухливість, м’якість характеру, безмежну любов до дітей [2, с. 60]. Батька описав як привітного і доброго священика, який “високим прикладом розумного чоловіка присвічував своїм прихожанам, простою, ясною але й не менше праведною наукою проводив він їх серед тяжкого життя” [2, с. 67]. Відчуття світу і система

цінностей у В. Барвінського сформувалося під впливом родинного клімату, в якому проходили його дитячі роки [34, с. 275].

У родині Барвінських було восьмеро дітей. Старшими синами були Іполит, Іван, доньками – Анна, Юлія, Іванна. Наймолодшими в сім’ї були Осип, Олександр і Володимир. Велика різниця у віці (коли народився Володимир, то Іполиту був уже 21 рік) спричинила своєрідну світоглядну прірву між старшими і молодшими дітьми. Олександр Барвінський писав, що вони почували себе “неначе б друге поколінє, неначе б друга якась сем’я, що виховувалася окремо від старшої рідні” [1, с. 43]. Відтак у В. Барвінського збереглися тепліші стосунки з братами Осипом і Олександром, ближчими йому не тільки за віком, а й за інтересами і світобаченням. У листі до товариша Володимир писав, що найбільше з усіх братів любив Олександра [17, арк. 1].

Старші діти Барвінських часто ревнували молодших до батьків, звинувачували їх не тільки у відсутності уваги, а й недостатній фінансовій допомозі. Отець Григорій у листі до Володимира часто переказував скарги своїх старших синів: “Гиполитъ описивавъ тамъ на празнику якъ то онъ бувъ studentom. Якъ ѣвъ макаронъ зъ медомъ, якъ пивъ наснѣданіє гораче молоко, тай неразъ и язикъ попаривши, бо мусѣвъ хутко бігче до костела и неразъ чоботи, котрі ів разъ пôдшивані були, та халави такъ короткі були же въ болоті погубивъ и до костела босій прийшовъ – а то длятого таке скупство було опанувало родичей, щоби бочками зложити гроші аби молодші сини могли ходити въ лакирахъ (туфлях з лакованої шкіри. – О. Г.) – такъ теперъ старші сини а ваші братя малюють станъ своихъ родичей. Здаєся же радіби Васъ видѣти ваші брати въ лахахъ и босихъ […]” [14, арк. 21].

Батьки, справді, найбільше фінансово підтримували Володимира, котрий навіть після закінчення університету та отримання відносно стабільної посади мав постійні матеріальні труднощі у зв’язку з активною громадською і редакторською діяльністю. Це викликало роздратування, злість і нарікання особливо з боку найстаршого брата Іполита, що для Володимира було болісно усвідомлювати: “Гіполит може сказати, що визискую людей – або кого небудь запродую, а чи думає про те, що перш треба себе запродувати, щоб можна яко тако жити. Ну вже ж, що моя вина, коли я в такий дорогий час на світі жию, вина и моєї долі, що я в такі часи на світ появився, – вина, що заваджаю другим на світі и через ціле житя моєі від рідного брата маю чути ті любі слова о визискуваню, ті черненя перед чужими людьми и т. д.” [10, арк. 11].

Конфлікти між Володимиром та Іполитом виникали не тільки через фінансові питання, а й через відмінність ідеологічних поглядів. Володимир був людиною вже нового часу, періоду розвитку громадівського і народовського рухів у другій половині 60–70-х роках XIX ст., тоді як Іполит – священик, дотримувався консервативних поглядів, а ідеї молодшого брата сприймав як юнацький романтизм, який швидко мине з набуттям життєвого досвіду. Таке ставлення Іполита ображало Володимира. Після чергових епістолярних дебатів той написав Іполиту іронічного листа: “Не можу дібрати слів, щоб подякувати Тобі, любий Брате, за ласкаве уділення міні, молодому и неопитному дуже потрібної моралки […]. Ще більше чую inopiam verborum (лат.: “убогість висловів” – О. Г.) моеї простолюдної української болтовні, беручись за піро, щоб перепросити Твою особу за так вопіючу уразу Твого достоинства, яку то я поповнив моім другим необачним листом, писаним до Твоеї гідности “тôлько для того, щобы ся писало”. Молю и благаю у Твоеї милости вселаскавого помилования, коли може моі слова не зможуть всеосторожно згладити Твій вседостойніщий гнів, с причини мого невдячно писаного листу, – молю пощади и прощі […]” [13, арк. 1–2]. У листі до батька Володимир писав, що упередженість і зверхність Іполита “остаточно доводить тілько до дальшої праці на обранім полю, розкриває правдивий світ и хоронить перед невчасними росчарованями” [12, арк. 15]. Непорозуміння з братом стали для В. Барвінського випробуванням, своєрідною школою міжособистісних стосунків.

Г. Барвінський дбав не тільки про матеріальний добробут дітей, а й про їх духовний розвиток. О. Барвінський згадував, що коли брати приїздили до батьківського дому на свята й “вакації” (канікули), то батько часто заводив розмови на біблійну тематику (“особливо поясняв філософічні частини євангелія святого Йоана”), говорив теж про національні звичаї та обряди. У домі Барвінських розмовною мовою була русько-українська, на відміну від багатьох тодішніх греко-католицьких парафій, у яких священики користувалися польською мовою: “Тим-то ми змалку винесли з рідної хати знаннє матерньої мови й обзнакомилися потроха з світоглядом нашого народу, хоч не мали ще в хлоп’ячім віці ясної народної свідомости” [1, с. 67].

Національне самоусвідомлення братів Барвінських продовжувалося у гімназіях та університеті. Для В. Барвінського період навчання – це час становлення його як інтелігента, національно-культурного діяча. Маючи природні здібності й бажання здобути ґрунтовну освіту, він “належавь до передовцѣвъ помѣжъ своими товаришами шкôльными”, учителі вирізняли його як талановитого ученя [36, с. 11].

Навчання В. Барвінського у Тернопільській гімназії (1861–1867 рр.) припало на період конституційних перетворень у монархії Габсбургів і поширення таємних українофільських організацій (“громад”) серед галицької гімназійної молоді. Громади були створені у Львові, Перемишлі, Самборі, Бережанах, Дрогобичі, Станіславові, Тернополі. Їх організатори ставили за мету національну самоосвіту, обговорення актуальних культурних, національних, політичних питань [33, с. 382]. “Громада наша була справдешньою школою науки рідної мови, літератури й історії якраз тих предметів, з яких ми в ґімназиї або дуже мало що, або зовсім таки нічого не могли навчитися й дізнати”, – писав О. Барвінський у спогадах [1, с. 67]. Народовецькі громади були товариствами з розбудованою структурою – головою, статутом, бібліотекою, налагодженою системою зв’язків і сприймалися її членами, котрі дотримувалися певних звичаїв та атрибутики, як своєрідний козацький лицарський орден [33, с. 383].

Захоплений ентузіазмом “служіння” і пізнання народу, яким “захворіла” галицька молодь 60-х років XIX ст., В. Барвінський поринув у вир студіювання русько-української мови, історії, літератури. Як талановитого й активного учня його помітили гімназисти, запросивши до Тернопільської громади. Та й сам В. Барвінський – енергійний ідеаліст, прагнув займатися національно-культурною діяльністю: “Отся хвиля переходу у громадске житє молодѣжи не затертымъ слѣдомъ остала ся въ памяти, и дала єму ще сильнѣшу пôдставу єго идеалізму. И весело усмѣхало ся йому єго житє, щоразъ роились нови думки и гнали до дальшого поступу, до працѣ, до дѣла” [2, с. 79]. На останньому році навчання В. Барвінський перейшов до німецької гімназії у Львові, адже не хотів складати випускні іспити польською (у 1867 р. польська стала основною мовою викладання в усіх гімназіях Галичини) [36, с. 25].

Наступного року В. Барвінський вступив на правничий факультет Львівського університету, мотивуючи свій вибір тим, що адвокатська практика гарантувала фінансову і загалом соціально-правову незалежність, відкривала можливості для суспільної та культурно-просвітницької роботи [9, арк. 3]. Батьки насторожено поставилися до вибору сина, вважаючи, що соціальне становище і стабільний прибуток могло дати тільки душпастирування. Обрання священицького чину сприймалося в галицько-руському суспільстві другої половини XIX ст. більшою мірою як гарантія забезпеченого майбутнього, рідше – як покликання, що яскраво зображено у фрагменті монологу комісара з роману “Скошений цвіт”: “Навчить біда попити, як нема з чого жити. […] Як не стане побренькачів, як жидки не дадуть перейти через улицю, тоді мій фільозоф попустить уха і гайда у рясу як рак у борщ” [2, с. 44]. Характерно, що всі брати Володимира, крім Олександра, були священиками, а сестри – заміжні за священиками.

В університеті В. Барвінський теж поринув у національно-товариське життя, де знаходив однодумців, таких самих молодих інтелігентів, котрі розуміли важливість розвитку національної самосвідомості, піднесення культурного-освітнього рівня української інтелігенції та селянства. Поступово він формував власне бачення національної роботи. Уже на першому році правничих студій В. Барвінський став одним із засновників товариства “Просвіта”, у календарях і брошурах почали виходити друком його замітки, розвідки, поради на економічні, правничі, морально-етичні теми; знаходився теж біля витоків часопису “Правда”, активно працював у редакції, був автором численних статей на економічні, історичні, політичні теми [37, с. 5].

Через значну віддаленність (тоді ще не було залізниці зі Львова до Тернополя), відсутність коштів і зайнятість, В. Барвінський не мав змоги часто відвідувати рідний дім, навіть на свята. Так, перед Великоднем 1868 року він писав до батьків: “Для мене досытъ буде коли я душею взлечу въ поетичный воздухъ, що окружає нашу Шляхтинецку церкву въ ранокъ Воскресеня, коли духомъ скоштую свяченого яйця въ кружку родиннôмъ, – коли тôлько духовыми очима подивлю ся на весели гаѣвки и инши забавы нашихъ землякôвъ и разомъ зъ ними повеселюсь” [8, арк. 1].

В. Барвінський мав сильний характер, характерний назагал для усіх представників родини Барвінських. Однак він не відзначався, як інші, стриманною і суворою вдачею, а був, за словами Євгена Олесницького, “живої, веселої та горячої натури”. Є. Олесницький теж зазначав, що “спосібностями не дорівнював йому ніхто з його братів” [32, с. 214]. Яскравими рисами психологічного портрету Барвінського були теж енергійність, працездатність і працелюбство, вольовий характер, гуманізм, мав загострене відчуття справедливості й власної гідності, був у певному сенсі ідеалістом і романтиком.

За спостереженням Є. Олесницького, В. Барвінський мав виражений талант красномовства, “хоч не мав потрібних зовнішніх прикмет до цього – сильного, звучного голосу, ані постави. Був малого росту, а ще до того каліка, горбатий. Та заступав ті недостачі великий жар, який він вкладав у своє живе слово, сила арґументу та цвітуча мова” [32, с. 214]. У віці чотирнадцяти років з В. Барвінським стався нещасний випадок – він впав з коня, зламав руку і пошкодив хребет, що призвело до його викривлення [36, с. 12]. Травма негативно позначилася не тільки на здоров’ї, а й на загальному психологічному настрої В. Барвінського. Фізична вада зумовила багато комплексів:

“Не знаю, чи другі люде забувають, але я забути неможу, що я все ж таки каліка, котрий стає дуже легко предметом сміху и ідкої ироніі. Одно насмішливе слово горбач – вистачить, щоб пригадати цілу недолю чоловіка серед світа, котрий дивиться нетак на душу як на тіло. […] Уникаю того світа, а з ним всякоі забави, всіх розривок, так пожаданих для людей молодого віку” [12, арк. 15].

Насправді, В. Барвінський любив “забавитися по молодечому” в товаристві [32, с. 214]. Однак почуття провини за батьківські гроші часто змушувало його відмовлятися від молодіжних розваг, насамперед відвідування балів і вечорниць: “Не годиться щоб гроші зібрані Родичами в поті чола – пускав я також в поті чола – на забаву!” [11, арк. 13]. В. Барвінський розумів, що позбавляє себе “маленьких радощів” життя, але, зважаючи на фінансові труднощі (участь у забавах вимагала, зокрема, відповідного вбрання: “свіжі сукні, нові рукавички, краватки и модні ковнірики”), відмовляв собі в цьому, “щоб не входити в конечність дорого житя” [8, арк. 2].

Після закінчення правничих студій у 1872 р. В. Барвінський мав намір відмовитися від задуму зайнятися адвокатською практикою, головно через коштовність річної судової практики, витрати на ригорози (іспити на здобуття наукового ступеня доктора) і відкриття власної канцелярії. Натомість мав намір влаштуватися чиновником у Галицьке намісництво зі стабільною заробітною платою, щоб “улегшити пошанівку гідний вік Родичів, котрим час би в спокою втішатись своіми дітьми, а не мозолитись”. Однак його стримувала переспектива чиновницької залежності: “Скачи враже, як пан каже. Та мовчи язичку, будеш істи кашку, – будуть моіми засадами” [9, арк. 4]. Усе ж В. Барвінський пройшов однорічну судову практику і почав працювати конципієнтом в одній із адвокатських канцелярій Львова. Адвокати з Перемишля і Золочева пропонували йому роботу на вигідніших умовах, однак він не погодився залишити Львів – політичний, товариський, культурний центр Галичини. Він сприймав Львів як місце, у якому були зосереджені національні та політичні інституції, і де він міг реалізувати себе як громадський діяч В. Барвінський мріяв жити і працювати у селі, на малій батьківщині, у власному будинку, там займатися редакторською і публіцистичною роботою [24, с. 99]. У гаморі міського життя він почувався самотнім, часто згадував батьківський дім, “де бє житя правдиве святе, житя мого житя” [11, арк. 12].

В. Барвінський так і не відкрив приватної адвокатської канцелярії. У 1874 р. він став “генеральним” кореспондентом редакційної секції товариства “Просвіта”, обов’язком якого було листуватися з авторами і збирати матеріали до друку [23, арк. 64]. Від 1876 р. його поглинула редакторська робота в журналі “Правда”, який він перетворив на популярний галицький літературно-політичний щомісячник. На сторінках часопису В. Барвінський розвивав ідеологію народовецької (україноφільської) течії [6, с. 57]. “Ми хочем наш нарід научити як має в товарискім-господарчем згляді поступати, аби ся матеріально і морально-інтелігентно подвигнути міг”, – писав він до о. Теофана Глинського [20, арк. 1].

Як правник і водночас особистість з розвинутою ерудицією та широким колом інтересів, В. Барвінський був чутливим до реалій суспільного життя [35, с. 133]. Він був один із перших, хто звернув увагу на важливість економічних питань та поширення господарської освіти серед русинів [21, арк. 3], мав навіть мрію габілітуватися з економіки.

В. Барвінський був не тільки талановитим публіцистом, а й політиком, погляди якого багато в чому випереджували час. Вроджена харизма, жвавість та енергійність гуртували навколо нього українських інтелектуалів. Він змусив русофілів і польську правлячу еліту рахуватися з народовецьким (україноφільським) рухом, а водночас мав талант дипломата і вміння досягати компромісу; був послідовним противником партійних і конфесійних суперечок, які, як уважав, відвертали увагу від нагальних питань економічного та політичного становища народу, деморалізували суспільство; найбільш відповідною тактикою політичної боротьби вважав тривалу наполегливу працю представників усіх соціальних і професійних груп [25, с. 177].

В. Барвінський працював на виснаження. У листі до брата Олександра він скаржився: “Я адвокат, правник, літерат. Десять рук, десять голов не завадилоб. Обростаю папером, пересякаю атраментом (чорнилом. – О. Г.), другий місяць не був я на проході (прогулянці. – О. Г.)! А сповняю ледви десяту часть того, що бим хотїв вчинити!” [36, с. 35]. Він часто працював уночі, постійно “брав средства проганяючі дрімоту”, що через декілька років стало однією з причин передчасної смерті [24, с. 99].

Основною проблемою для галицько-українського суспільства В. Барвінський вважав відсутність розвинутої політичної культури. Відтак він прагнув створити часопис, аби закласти фундамент політичної організації народовців. Ініціатива наштовхнулася на протидію. У листі до Володимира Навроцького він розчаровано писав: “[…] вчера зібрався комітет и диспути Романчука Медвецького et. Con. не тілько не пояснили річи, але противно закаламутили річ ще більше. О що тим людям ходить я дійсно не можу знати, бо вже ж не припускаю, щоб були вони настілько дурні и не розуміли значіня такоі газети. Ім здаєть ся, що ми не доросли до такоі акциі […]. Чи можна діждатись відповіднійшоі пори для акциі політичної Русинів взагалі а для газети специяльно – я не

знаю, бо міні здається, що усе будемо ждати ждати аж преждемо усе. […] Що ж до наших справ, то я таку маю думку, що коли тепер не возьмемось до діла, то лучче вчасно плюнути и не марнувати и сил и грошей на забавку дитинну” [15, арк. 3]. В. Барвінський часто наштовхувався на нерозуміння з боку оточення. Тогочасна українська інтелігенція, доволі пасивна та інертна, не була готова до втілення його новочасних соціально-політичних ідей та програм. У цьому зв’язку він із жалем писав: “[…] працюючи для народної справи, переймаюся жалем, бо не бачу енергії у других; ледачість давна застаріла колише всіх з виїмком кількох” [1, с. 283].

Врешті В. Барвінському вдалося заснувати газету “Діло”. Часопис з’явився у січні 1880 р. і була найпопулярнішим українським періодичним виданням у Галичині аж до Другої світової війни. Якби цей проект виявився невдалим, то В. Барвінський мав намір переїхати до Перемишля і працювати там у канцелярії адвоката Лобачевського й готуватися до габілітації (здобуття вищого наукового ступеня) в Чернівецькому університеті [15, арк. 3]. Радість, пов’язану з виданням “Діла”, затьмарила смерть батька. Вона позначилася на психологічному стані В. Барвінського, а також призвела до ще більших матеріальних труднощів. Перед тим він погодився редагувати часопис безкоштовно (до 300 передплатників) у надії на фінансову підтримку батька. “До того часу буду мусів горіхи гризти, бо при редакциї такого діла нема часу на адвокацький заробок”, – писав він до брата Олександра [1, с. 283].

Восени 1880 р. В. Барвінський став ідейним натхненником і організатором першого народного віча галицьких українців у Львові, на обговорення якого були винесені питання політичного, економічного та культурно-освітнього становища українського населення в Австрії, а також внутрішнього стану українського суспільства [27, с. 335]. За публічною діяльністю В. Барвінського пильно стежила австрійсько-польська влада, вдаючись до різних заборон. Значну частину зусиль, часу і коштів він був змушений витрачати на відстоювання у судах гарантованого конституцією права на свободу слова [1, с. 296].

Значний обсяг редакторської роботи, “що аж збридне брати перо у руки” [22, арк. 57], не приносив В. Барвінському матеріального достатку, а майже цілодобова “сидяча” праця негативно позначалася на стані здоров’я. На потребу відпочинку вказували близькі товариші, вони запрошували виснаженого постійною працею В. Барвінського провести відпустку “на свіжому гірському повітрі” [19, арк. 1]. Крім інших недуг, В. Барвінському часто дошкуляли шлункові болі. Він довго відкладав лікування через постійну зайнятість в редакції, але врешті наприкінці літа 1882 р. поїхав до Карлсбаду (нині – Карлові Вари, Чехія). Лікарі радили перервати роботу, вдатися до тривалішого відпочинку. Однак В. Барвінський і на лікуванні намагався працювати – знайомився з чеськими громадськими діячами, переймав досвід розгортання національного руху [36, с. 75].

Повернувшись до Львова, В. Барвінський знову поринув у громадсько-політичну діяльність, зокрема зайнявся виборчою кампанією до Галицького сейму. При тім він повністю ігнорував поради лікарів: “Не було менѣ раю змалку, не буде й у останку. Тожъ, якъ знаєте, нѣколи я не дороживъ нѣ своєю особою, нѣ своєю жизню. А отъ хотѣлось бы ще якъ простому воинови выстояти у ти тяжки часы нашои народнои жизни на своѣй стôцѣ, та пôсля силъ и змоги вôддати свою прислугу народнôй справѣ”, – писав він до свого друга письменника Василя Лукича (Володимира Левицького) [36, с. 77]. Народовці та русофіли, в особі проводу політичного товариства “Руська рада”, створили в 1882 р. спільний Головний руський виборчий комітет. Незважаючи на угоду про порозуміння, українські політичні угруповання – русофіли й народовці – по-різному ставилися до поляків: якщо русофіли стояли на відверто антипольських позиціях, то народовці намагалися знайти спільну мову з польськими політичними елітами [26, с. 653].

Коли на цьому ґрунті розпочалися між “партіями” суперечки, то В. Барвінський зазнав звинувачень і критики з двох боків. Ще більше незадоволення в русофілів викликало оголошення про балотування В. Барвінського по курії сільських громад у виборчому окрузі Жовква – Рава Руська – Сокаль: “[…] дуже горя випивъ я вже зъ чашѣ другои стороны “старшихъ” Львовянъ, але нѣколи я не сподѣвався, щобы пристростнôсть и всяка безвзгляднôсть на загальне добро могла дôйти ажъ до такои, справдѣ омерзительнои крайности”, – писав він до Богдана Дідицького [16, арк. 3]. Аби не загострювати відносини з русофілами і не розпорошувати голосів, В. Барвінський зняв свою кандидатуру на користь представника від русофілів [36, с. 78].

Наприкінці 1882 р. здоров’я В. Барвінського значно погіршилося. Причинами цього були хронічна втома, постійне нервове напруження, вроджена вада серця, а також занедбана застуда, якою він захворів, промочивши ноги на весіллі племінника. Він відчував провину за те, що мало часу приділяв родині, “тожъ въ вôдплату за те моє занедбанє хотѣвъ я бодай разъ заступити родину тамъ, де она не могла бути” [36, с. 79]. Загальна ослабленість організму врешті “звалила єго на постелю, з котрої вже не подвигнувся” [1, с. 307]. Надія на одужання не залишала В. Барвінського до останнього. Є спогади про останні години життя публіциста: “Мѣжъ 6-ою а 7-ою годиною вечеръ оставъ лишъ самъ зъ братомъ Олександромъ и говоривъ зъ нимъ про родинни и

народни справы. Глухій гамôръ въ сусѣднôй кôмнатѣ здавъ ся єму приѣздомъ брата Осипа и надѣя побачитись зъ нимъ оживила на хвилю єго трудне тѣло. По 7-ôй годинѣ забажавъ Володимиръ троха продрѣматись пôсля безсоннои ночи и дня, и самъ обернувсь до стѣны, а по недовгôй хвили ударъ серця положивъ въ 33-ôмъ роцѣ конець трудолюбивому житю великого патріота и вѣрного сына матери-Руси!” [36, с. 87]. В. Барвінський помер 3 лютого 1883 р. у квартирі, яку ще за життя називав “норою”, на вулиці Галицькій, 44. “Покôйный бувъ въ своѣмъ родѣ єдинымъ чоловѣкомъ. Онъ звернувъ бувъ вже на себе увагу цѣлои галицкои Руси, и поживши, бувбы певно въ нашôмь народнôмъ житю велику ôторавъ ролю”, – писали про В. Барвінського сучасники [4].

Родина вирішила поховати В. Барвінського у Львові, хоча покійний заповідав поховати його у рідному селі [24, с. 99]. Похорон, як повідомляла газета “Діло”, об’єднав тисячі людей. Численне духовенство зібралося на чолі з митрополитом Сильвестром (Сембратовичем). Відспівували покійного хор духовної семінарії та бурсаки Ставропігійського інституту. За вінком від редакції газети “Діло” на золотом тканій подушці новий редактор Антін Горбачевський ніс останнє число газети, яке готував до друку В. Барвінський [31]. “Не стало нашого батька, не стало щирого и неутомимого защитника нашихъ правъ, не стало того серця, котре такъ любило свôй людъ!”, – так писали до редакції селяни [29].

Про популярність і повагу, якою користувався В. Барвінський не тільки в українському, а й польському і російському політичних і культурних середовищах, свідчать численні спогади і відгуки у пресі. Наприклад, польська “Gazeta Narodowa”, відзначала В. Барвінського як людину протилежного національно-ідеологічного табору, але гідного й чесного “противника” в полеміці, котрий міг би стати “окрасою і славою кожного політичного табору” [28]. Голова Одеського слов’янського товариства Павло Зелений на щорічному зібранні розпочав промову словами про те, що слов’янський світ зі смертю В. Барвінського зазнав значної втрати [30].

За життя В. Барвінський був водночас адвокатом, публіцистом, редактором, літератором, політиком. Він повністю присвятив себе громадській діяльності, відмовившись від планів стати адвокатом, журналістом чи економістом, від матеріально-побутових вигод, відпочинку, спілкування з рідними, врешті від створення сім’ї. Під час релігійних свят, коли в батьківському домі збиралася вся родина, його відчуття безнадійної самотності ще більше загострювалося: “Вижъ пробуваєте бодай середъ своихъ найтіснішихъ родинъ, де годитъ ся Вамъ въ мирѣ и покою святкувати велике свято родинне. Вы маєте зъ кимъ єго святкувати и лекше Вамъ прийде ся по приживыхъ спомянути и за мертвыхъ. Я стою самъ оденъ на свѣтѣ […]” [36, с. 67].

Вважають, що прототипом персонажу Малані в “Скошеному цвіті” була реальна дівчина з життя В. Барвінського, з якою в нього не склалися стосунки. У листі до невстановленого адресата він писав: “Та ще знайте приїхав я у ті сторони, де колись то яріли моі думки, ясніли карі очі краще усіх зірок. Не скажу для мене, бо вже ж показалось що не для мене. […] А в тих сторонах віддала вона своє послідне зітханє […]. Та ще тепер розказують міні про іі кін (смерть. – О. Г.), іі жаль над своім життям іі послідні слова. Лучше може було міні не чути сего, лучше було думати, що Вона була щаслива” [17, арк. 1].

В. Барвінський був одним з найяскравіших представників української інтелігенції Галичини другої половини XIX ст. – особою з високим, як на свій час, рівнем громадянської самосвідомості та професійного підходу до справи. У його особі можна бачити й типові для тогочасної української інтелігенції Галичини риси повсякденного й приватного життя. Основною складовою в ієрархії світоглядних цінностей тогочасної української інтелігенції була реалізація ідеї “служіння народові” На прикладі В. Барвінського видно труднощі, з якими стикалася громадсько активна частина української інтелігенції: матеріально-побутові проблеми, нерозуміння та осуд з боку оточення, обмеження кар’єрних можливостей. Дослідження приватного життя – це дослідження насамперед стосунків: сімейних, товариських, професійних, а також світу емоцій, які ці стосунки супроводжують. Воно не обмежується описом побуту та дозвілля, а виходить на рівень аналізу ментальних структур певних соціальних груп. У цьому випадку – української інтелігенції.

Список використаних джерел

1. Барвінський О. Спомини з мого життя. Частини перша та друга / О. Барвінський / [Упор. А. Шацька, О. Федорук; ред. Л. Винар, І. Гирич]. – Нью-Йорк-Київ: Смолоскип, 2004. – 528 с. 2. Василь Барвінок (Барвінський Володимир). Скошений цвіт (Виїмок з галицьких образків). Друге видання. – Київ-Ляйпціґ: Українська накладня, 1883. – 292 с. 3. Ганусин О. Українська інтелігенція XIX століття в історіографічних інтерпретаціях / О. Ганусин // Українознавчий альманах. – 2013. – Вип. 14. – С. 71–73. 4. Зъ села // Діло. – 15 (27) лютого 1883. – Ч. 18. 5. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / Е. Доманська. – Київ: Ніка-Центр, 2012. – 264 с. 6. Качкан В. “Моя відрада – в праці” (триптих до братів Барвінських) / В. Качкан // Українське народознавство в іменах: У 2 част. – Ч. 2. – Київ: Либідь, 1995. – 288 с. 7. Кравець О. До історії взаємин Володимира Барвінського з Іваном Франком / О. Кравець // Вісник

Львівського університету. Серія філологічна. – 2003. – Вип. 32. – С. 7–18. 8. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (далі – ВР ЛННБУ), ф. 11, оп. 1, спр. 96, арк. 1–2. 9. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 96, арк. 3–4. 10. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 96, арк. 11. 11. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 96, арк. 12–13. 12. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 96, арк. 15. 13. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 97, арк. 1–2. 14. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 108, арк. 21. 15. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 3417, арк. 3. 16. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 3420, арк. 3. 17. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 3425, арк. 1. 18. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 4032, арк. 38. 19. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 4934, арк. 1. 20. ВР ЛННБУ, ф. 11, оп. 1, спр. 4935, арк. 1. 21. ВР ЛННБУ, ф. 167, оп. ІІ, спр. 114, Арк. 3. 22. ВР ЛННБУ, ф. 167, оп. ІІ, спр. 114, арк. 57. 23. ВР ЛННБУ, ф. 167, оп. ІІ, спр. 114, арк. 64. 24. Материяли до істориї українсько-руського життя і письменства. Лист Белея Івана до Барвінського Олександра (Львів, 18 серпня 1883 р.) // Правда (Львів). – 1893. – Т. XVI. – Вип. XLVII. – Лютий. – С. 99–100. 25. Мудрий М. Володимир Барвінський / М. Мудрий // Енциклопедія Львова / [За ред. А. Козицького та І. Підкови]. – Львів: Літопис, 2007. – Т. 1. – С. 177–178. 26. Мудрий М. Угода між галицькими народовцями і русофілами 1882 року / М. Мудрий // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2002. – Т. 243: Праці Історично-філософської секції. – С. 653–685. 27. Мудрий М. Українські народні віча у Львові 1880 і 1883 років (місто на шляху до масової політики) / М. Мудрий // Львів: місто-суспільство-культура: Зб. наук. праць / [За ред. М. Мудрого]. – Львів: ЛДУ ім. І. Франка, 1999. – [Вісник Львів. ун-ту. Сер. історична. Спец. випуск]. – Т. 3. – С. 333–347. 28. Новинки. Вязаночка ôтзывôвь чужихь газеть про пок. Володимира Барвѣньского // Діло. – 1 (13) лютого 1883. – Ч. 12. 29. Новинки // Діло. – 3 (15) лютого 1883. – Ч. 13. 30. Новинки // 8 (20) березня Діло. – 1883. – Ч. 27. 31. Похороны бл. п. Володимира Барвѣньского // Діло. – 27 січня (8 лютого) 1883. – Ч. 9–10. 32. Олесницький Є. Сторінки з мого життя / Євген Олесницький / [Упор. М. М. Мудрий, Б. О. Савчик; авт. вступ. ст. О. Г. Аркуша; авт. прим. та комент. М. М. Мудрий]. – Львів: Вид-во ЛОБФ “Медицина і право”, 2011. – 432 с. 33. Середа О. Громади ранніх народовців у Східній Галичині (60-і роки ХІХ століття) / О. Середа // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2001. – Вип. 9: Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стеблія. – С. 378–392. 34. Сохацький Б. Релігійна сім’я в інтерпретації В. Г. Барвінського / Б. Сохацький // Історія релігій в Україні: Міжнар. наук. конф. Львів, 16–19 травня 2001 р. – Кн. 1. – Львів, 2001. – С. 391–396. 35. Сохацький Б. Проблеми гуманізму у творчості Володимира Барвінського / Б. Сохацький // Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. – 2005. – Вип. 7. – С. 132–150. 36. Споминки про житє і дѣяльнôсть Володимира Барвѣньского. Коштомъ и заходомъ товариства “Просвѣта”. – Львів, 1884. – 165 с. 37. Хропко В. “Поставити народ у своїй хаті на свою силу з своєю волею…” / В. Хропко // Слово і час. – 1993. – № 8. – С. 3–7. 38. Чубіна Т. Рід Потоцьких в Україні (Тульчинська лінія): суспільно-політичні та культорологічні аспекти: Дис. … докт. іст. наук: 07.00.01 – Історія України / Т. Чубіна – Черкаси, 2008. – 633 с. 39. Шаповал Ю. “Діло” (1880–1939 рр.): Поступ української суспільної думки / Ю. Шаповал. – Львів, 1999. – 384 с.

Елена Ганусын

ВЛАДИМИР БАРВИНСКИЙ: ОБРАЗ ИНТЕЛЛИГЕНТА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ЧАСТНОЙ ЖИЗНИ

В статье проанализирована жизнь и деятельность общественно-политического деятеля, публициста, адвоката, писателя Владимира Барвинского (1850–1883 гг.) сквозь призму его частных и повседневных практик. В частной жизни отражены взгляды человека на окружающий мир, отношение к реалиям (политическим, национальным), эмоции, поиск жизненно важных решений, определяющих направления его будущей деятельности. Частная жизнь является неотъемлемой частью человеческого опыта, который обеспечивает культурно-историческое развитие человека в пространстве и времени.

Ключевые слова: Владимир Барвинский, интеллигент, повседневность, частная жизнь, Галичина.

Olena Hanusyn

VOLODYMYR BARVINSKY: IMAGE OF AN INTELLECTUAL THROUGHT THE LENS OF PRIVACY

The paper explores the life and work of social and political activist, journalist, lawyer, writer Volodymyr Barvinsky (1850–1883) in the lights of his private and everyday practices. Human views of the surrounding world, relationship to reality (political, ethnic relations), emotions, and the search for vital decisions that determine the directions of future performance are reflected in private life. Private life is an integral part of human experience that provides cultural and historical development of man in space and time.

Key words: Volodymyr Barvinsky, intellectual, everyday life, private life, Galicia.